

skaber, skønt jeg ikke tør indestaa for at ikke en eller anden gammel Hedning i »en snæver Vending« har kunnet gribe sin Haandsten til at bearbejde sin Fjendes Pandebrask med, men jeg tror dog snarere, han har brugt den til at skærpe sit gode Sværd med.

Lem pr. Skive, Februar 1916.

FORENINGSMEDDELELSER.

Dansk Historisk Fællesforenings Aarsmøde i Nyborg

16.—18. Juni 1916.

Efter at to af Fællesforeningens tre Aarsmøder havde fundet Sted i Jylland, var nu med det fjerde Møde Turen atter kommen til Øerne. I Overensstemmelse hermed fandt der den 19. Marts 1916 et forberedende Møde Sted paa Realskolen i Nyborg, hvor Foreningens Sekretær traf sammen med Skoleinspektør Ernst Petersen og en Kreds af andre ledende Mænd fra Byen og Omegnen. Her droges Retningslinjerne for Sommermødet i Juni Maaned op, og alle de tilstedeværende lovede at yde deres fulde Støtte til at gøre dets Indhold saa fyldigt og vellykket som muligt, et Løfte, der blev mer end holdt.

Der nedsattes i Nyborg en Modtagelseskomité, bestaaende af Lensbaron *Holck*, Holckenhavn, som Præsident, Skoleinspektør *Ernst Petersen* som Formand og Byfogedfuldmægtig *Nielsen* som Sekretær, hvorhos Komiteen delte sig i tre Udvalg: Et Regnskabsudvalg, et Ordningsudvalg og et Udflugtsudvalg, hvert paa 3—5 Medlemmer. Hele det ydre Arrangement af Mødet laa i denne Komité's Hænder, medens Fællesforeningen ordnede, hvad man kunde betegne som det egentlige Indhold, d. v. s. forberedte Foredrag og Diskussioner. Som Indbydere til Kongressen stod ved Siden af Dansk Historisk Fællesforening de historiske Samfund for Svendborg Amt samt for Odense-Assens Amter.

Aarsmødet kunde glæde sig ved en stærk Tilslutning, stærkere end vistnok nogensinde før. Alene paa Foredragsholdere og Repræsentanter for Foreninger var Tallet henimod 40. Fredag den 16. Juni ankom disse ved Middagstid til Nyborg, og Kl. 2 aabnedes i Raadhussalen

Repræsentantmødet,

idet Lensbaron Holck bød Forsamlingen velkommen, hvorpaa Fællesforeningens Formand, Prof. H. Olrik, takkede for Modtagelsen. Paa Pladserne var fremlagt 5.—6. Hefte af Foreningens Tidsskrift »Fortid og Nutid«. Sekretæren Dr. phil. Knud Fabricius aflagde derpaa *Beretning om Fællesforeningens Virksomhed* i Toaaret fra Juni 1914 til Juni 1916. Til en vis Grad var denne bleven lammet ved den Depression, som Indtrykket af den store Krig fremkaldte, hvoraf bl. a. Følgen var bleven, at man havde fundet det betimeligt at slaa Aargangene 1914 og 1915 af *Tidsskriftet* sammen til een. Redaktionen var fortsat i det gamle Spor, og i Nyhedsrubrikken havde Museerne indtaget Hovedpladsen, hvad der bl. a. havde sin Forklaring i, at den afgaaede Rigsarkivar fra første Færd ikke var nogen Ven af *Tidsskriftet*. I Fremtiden kunde Redaktionen derimod gaa ud fra, at den paa dette Punkt vilde faa mere smult Vande. Alle-rede i første Hefte havde man desuden stræbt at fordele Pladsen nogenlunde ligeligt til det historiske, det arkæologiske og det filologiske Stof, og i samme Spor var der siden bleven fortsat. Desuden havde den *aarlige Beretning om Nationalmuseets Virksomhed* fundet Plads her, hvilket ogsaa vilde ske i Fremtiden. Den indsendte *Litteratur* var bleven anmeldt, baade de selv-stændige Skrifter og Amtstidsskrifternes Indhold, saa snart den maatte siges at have almindelig Interesse. Redaktionen havde desuden søgt at hitte paa *nye Hjælpe midler* for de lokale Forskere (Liste over Aabningstiderne for de københavnske videnskabelige Institutioner, over Medlemmerne af Fællesforeningen til Brug ved Udvekslingen af Aarbøger etc.).

Mere maatte dog kunne gøres. Et Medlem havde saaledes foreslaaet en fast *Spørgerubrik* oprettet i *Tidsskriftet*, hvor man t. Eks. angaaende Malerier og kulturhistoriske Genstande kunde udbede sig Oplysning om disses Oprindelse og Motiv. Var det ikke ogsaa naturligt, at en Forsker, der beskæftigede sig med et nyt Emne, ad denne Vej kunde lyse efter nyt Stof?

Et andet Medlem havde opfordret Redaktionen til at stille sig i Spidsen for Oprettelsen af en *Udvekslingscentral*, hvorigen-nem man skulde kunne abonnere paa de Artikler, som forekom i Amtstidsskrifterne inden for visse Interesseskredse (f. Eks. Landbrug, Skolevæsen eller et enkelt Tidsums Historie). En Ud-veksling af Særtryk lod sig vel næppe gennemføre, men det var ikke utænkeligt, at et Abonnement paa eller en Bytning af Aarbøger, som indeholdt en bestemt Kategori af Artikler, kunde finde Sted.

»Fortid og Nutid« var bleven modtaget med næsten eenstemmig Velvilje og var saaledes blevet anbefalet paa Omslagene af en Række Amtstidsskrifter, hvorfor Fællesforeningen var taknemlig. Gennem Sekretæren kunde Medlemmer af de lokale Foreninger abonnere derpaa for halv Pris, og naar dette kun var blevet benyttet i begrænset Maal, maatte man ikke glemme Tidsskriftets specielle Karakter og det store Antal Eksemplarer (10—15 pr. Forening), som vederlagsfrit sendtes til Amtsforeningernes Bestyrelser. Hertil kom endelig det normale Abonnement gennem Boghandelen, hvorover der endnu ikke forelaa nogen Opgørelse. Af Abonnenterne gennem Sekretæren havde de to Tredjedele Bolig i Jylland, og af disse hørte den langt overvejende Del hjemme i Aalborg Amt og i det sydvestlige Jylland.

Da Foreningens Status var tilfredsstillende og det ikke var let at skaffe Tidsskriftet dets normale Stof, som bestod af metodiske Afhandlinger, der kun kunde forfattes af et Faatal, foresloges Honoraret sat til en lignende Højde som den, der ydes af Historisk Tidsskrift, t. Eks. 56 Kr. for Arket med almindelig Sats og 64 Kr. for Kompres. [Dette vedtoges senere].

Ved Siden af Tidsskriftet var *Aarsmøderne* som bekendt Fællesforeningens Hovedvirkemiddel, og de var slaaget godt an, saaledes som det fremgik af Aalborgmødet. Var der end bleven anket over et for fyldigt Program i Aalborg, havde man til Gengæld paa Sorømødet dadlet en for mager Dagsorden. Forhaabentlig var da denne Gang den gyldne Middelvej naaet. Glemmes maatte det ikke, at det var vanskeligt i Løbet af 1½ Dag at naa de to Formaal for Aarsmøderne: En Drøftelse af Fællesinteresser mellem de lokale Historieforskere og en Popularisering af Videnskabens Resultater for den Befolkning, blandt hvilken Mødet fandt Sted. Betones maatte det dog i Anledning af et Efterspil i Pressen efter forrige Aarsmøde, at Fællesforeningen ikke betragtede sig som en aandelig Formynder for Medlemmerne, og at den kun kunde yde sin Garanti for, at det var ærlig Sandhedssøgen og videnskabelig Metode, som laa til Grund for de Foredrag og Artikler, hvis Fremkomst den støttede. Hvis de videnskabelige Resultater herefter ikke stemmede med de enkelte Medlemmers Totalopfattelse eller Livsanskuelse, maatte dette blive en Sag mellem dem og Forfatteren (eller Taleren), som Fællesforeningens Ledelse maatte betragte som sig uvedkommende.

Herefter aflagde Kassereren, Landsarkivar Gerh. Hornemann, *Regnskab*. Kontingentet for 1914 og 1915 var henholdsvis Kr. 1220,92 og 1274,73; indvundne Renter 72.61 og Kassebehold-

ning 751,05; altsaa ialt en Indtægt af Kr. 3319,31. Udgiften fordelte sig paa Afskrivning Kr. 15,45; Tryksager 688,86; Porto 62,99; Udlæg 35,52; Honorarer 636,65 og Rejsseudgifter 183,00. Hvilke Summer i Forening med en Kassebeholdning paa 1696,84 udgjorde Kr. 3319,31. Regnskabet var revideret af d'Hrr. Revisorer, Overretssagf. Poul Hennings og Museumsinsp. Mag. Chr. A. Jensen, og Forsamlingen besluttede at give Decharge derfor.

Det næste Punkt paa Dagsordenen var Nedsættelsen af et *Udvalg til Fotografiers Opbevaring*. Sagen havde staaet i Stampe siden Aalborgmødet (se S. 99) paa Grund af Rigsarkivar Sechers Sygdom, men det vedtoges nu, at Rigsarkivar Dr. Kr. Erslev, Overretssagfører P. Hennings, Dr. phil. L. Bobé og Hoffotograf P. Elfelt skulde træde sammen for at behandle dette Spørgsmaal, og at der skulde gives dette Udvalg Ret til at supplere sig, hvorved der navnlig tænktes paa en eller flere Fotografer fra Provinsen.

Herefter aflagde Postekspedient H. Hjorth-Nielsen Beretning om *Navneudvalgets Virksomhed*.

Han begyndte med at minde om den paa Aarsmødet i Sorø 1913 vedtagne Resolution, hvori Foreningen opfordredes til at nedsætte et Udvalg til, paa Grundlag af de paa Mødet fremkomne Udtalelser, at udarbejde et motiveret Forslag til Ændring af Navneloven af 22. April 1904, særligt gaaende ud paa følgende:

- 1) at der ydes mere effektiv Beskyttelse for ældre Slægtnavne, saavel uddøde som levende;
- 2) at den bestaaende Lovs Fordring om, at nye Navne skulle være dansklydende, virkelig overholdes;
- 3) at der træffes virksomme Foranstaltninger til, at Brugen af de nuværende Navne paa Endelsen -sen formindskes i større Omfang end hidtil er sket og afløses af nye Navne;
- 4) og at der i Overensstemmelse med Mindretallets Fordring i Betænkningen af 1899 nedsættes et sagkyndigt Udvalg til Varetagelse af *alle* Navnesager fra hele Landet, saaledes at disse ikke som nu lægges i Hænderne paa Politimestrene.

I Efteraaret samme Aar nedsattes Udvalget (bestaaende af Arkivar Thiset som Formand, Overretssagfører P. Hennings og Taleren, hvortil senere traadte Ekspeditionssekretær i Overpræsidiat R. Krause). Efter Henvendelse til Justitsministeriet traadte endelig Fuldmægtig Høeg-Brask ind i samme.

Man vedtog at indhente Udtalelser fra Politimestrene i de større Byer om deres Erfaringer angaaende Navnespørgsmaalet og deres Standpunkt til en Centralisation af Navnesagerne. Af 24 adspurgte udtalte Halvdelen sig helt eller delvis for en Centralisation, mens 6 var imod en saadan. Efter at have faaet disse Oplysninger, knæsatte Udvalget Centralisationstanken. Af Hensyn til de økonomiske spændte Forhold, som Krigen vakte, mente man dog ikke at kunne urgere Oprettelsen af et Centralkontor, men man foreslog subsidiært et Navneraad, fordi et saadant vilde blive billigere.

Taleren gennemgik derpaa det Lovforslag, som Udvalget har udarbejdet, korteligt sammenholdt med Loven af 1904.

I § 1 ændredes kun ret ubetydeligt.

§ 2 kom i den ny Affattelse til at lyde:

»Undtagne fra de Slægtnavne, der i Henhold til § 1 kunne antages, ere:

a. Slægtnavne, der retlig tilkomme andre Personer, som er danske Undersaatter, medmindre den navnesøgende kan godtgøre at være af samme Familie og have den samme Berettigelse som den eller de, der har erhvervet det. »Slægtnavne« omfatter saavel enkelte Navne som sammensatte Navne og disses Bestanddele.

b. Navne, som have været baarne af Personer, der have gjort sig fortjente af Fædrelandet.

c. Navne paa faste Ejendomme, der er forbeholdte ved den i Medfør af Lov af 22. April 1904 ommeldte Anmeldelse til Justitsministeriet.

d. Navne, som enten ikke i væsentlig Grad er forskellige fra allerede bestaaende Slægtnavne eller kendetegne mere kendte danske Slægter, ikke er stemmende med dansk Sprogtone, eller er upassende eller lattervækkende.

Denne § angiver hele Forslagets Hensigt, nemlig lige Ret til et Navn, naar de samme Betingelser er til Stede, saaledes at ikke som nu en Broder kan tage sin Families gamle Stamnavn og beslaglægge det for sig alene, naar blot han er hurtigere end sine Søkende.

§ 3 er uden Sidestykke i den gamle Lov; den lyder:

»Til at varetage alle Navneforandringsager oprettes et Navnekontor. Lederen af dette Kontor, som direkte underlægges Justitsministeriet, skal være fortrolig med saavel dansk Personal- og Slægtshistorie som dansk Navneskik. Hans Honorar, saavel som det til Medhjælp fornødne Beløb, bevilges paa de aarlige Finanslove«.

Det subsidiære Forslag kom til at lyde:

»Til at vaage over Overholdelsen af de i denne Lov givne Regler oprettes et Navneraad, bestaaende af 3 af Justitsministeriet paa 5 Aar udnævnte Medlemmer, der have Kendskab til Genealogi, Personalhistorie og dansk Navneskik. Intet Navn vil kunne bevilges ved Navnebevis uden at være billiget af Navneraadet.

Raadets Sekretærforretninger besørges ved Justitsministeriets Foranstaltning«.

§ 4 omhandler Formen for Skemaer til Andragender om Navneforandring. Endvidere bestemmer Paragrafen, at et Afslag fra Navnekontoret skal gives en kort Begrundelse, og at Kontoret i Tilfælde af et Afslag søger at raadgive og vejlede, saaledes at en Navneforandring alligevel finder Sted.

§ 5 har af sin Forgængers Skikkelse kun beholdt sit første Punktum, nemlig om den fraskilte Kvindes Ret til at genantage sit Pigenavn. Naar Udvalget gik til at stryge Resten af samme §, nemlig at denne den fraskilte Hustrus Ret kunde overføres paa Børnene, skete det ud fra den Overbevisning, at det maatte anses som forkasteligt, at Børnene, der, genealogisk som juridisk set, hører til deres Faders Slægt, ved at antage Moderens Navn faktisk danner en helt ny Slægt under et alt bestaaende Slægtnavn.

§ 6 foreslaar, at Navneforandring fremdeles kan ske ved kongelig Bevilling. Dog forlanger man, at Slægtnavne, der retlig tilkommer andre Personer, kun meddeles ved saadan Bevilling, hvis den navnesøgende kan godtgøre at være af samme Familie og at have den samme Berettigelse til Navnet som den eller de, der fører det.

Resten af den gamle Lovs Paragrafer gik uforandrede over i det nye Lovforslag.

Udvalget afsluttede sit Arbejde den 27. Marts 1915 efter at have holdt femten Møder, og alle Udvalgets Arbejder, ledsaget af en af samtlige Medlemmer underskrevet Redegørelse, indsendtes til Bestyrelsen for Dansk Historisk Fællesforening, hvorfra det hele afgaves til Justitsministeriet.

Efter at dette var sket, har imidlertid Justitsministeren i indeværende

Samling i Rigsdagen fremsat et Forslag om Forlængelse paa 5 Aar af Loven af 1904, og faaet dette Forslag vedtaget. Ministeren har nemlig dels ment, at de vundne Resultater i den forløbne Tid (c. 6000 Navnebeviser, omfattende c. 20,000 Personer) var for faa til at opnaa Formaalet, en større Fasthed paa Navneomraadet; dels har han anset en Forlængelse af Loven for ønskelig af Hensyn til den fælles skandinaviske Civillovskommissions Arbejde, der vel netop vilde sætte Frugt i fælles Lovregler paa Familierettens Omraade. Hvorom al Ting nu var, tør man saa vel haabe paa om 5 Aar at faa den virksomme Beskyttelse for bestaaende Slægtnavne, som vi trænger til, og den af Ministeriet omtalte Fasthed paa Navneomraadet.

Underbibliotekar E. Haugsted fra Statsbiblioteket i Aarhus holdt derpaa det foran Side 238 ff. aftrykte Foredrag om *Statens nye Avisssamling i Aarhus*, og

Filialbestyrer P. Eliassen fra Kolding indledede, som ovenfor Side 246 ff. gengivet, en Diskussion om *Redaktionsproblemer og Redaktionsopgaver*. Herpaa fulgte en livlig Drøftelse, dels drejende sig om Repræsentanternes Betydning og Aarbøgenes Indhold, dels om Eliassens Forslag, at oprette et Instruktionskursus for Medlemmer af de lokale Redaktioner og Museer, knyttet til Repræsentantmøder i København. Hvad det første Spørgsmaal betræffer, mente Proprietær *Hjort* (Baagegaard), at Repræsentanterne burde skaffe baade Medlemmer og Bidrag til Aarbøgerne; dilettantisk Stof havde ogsaa sin Værdi. Prof. *Olrik* mente heller ikke, at Spørgsmaalet om Kvaliteten af Stoffet i Aarbøgerne kunde løses ved en Indgriben fra Fællesforeningens Side, men Forholdet vilde regulere sig selv, idet de lokale Samfund, som ydede godt Stof, vilde faa Vind i Sejlene. Amtsforsvalter *Holck* (Maribo) ansaa det efter sin Erfaring for tvivlsomt, om Repræsentantinstitutionen i det hele havde svaret til Forventningerne. Han saa derimod en betydningsfuld Opgave for Aarbøgerne i Udarbejdelsen af bibliografiske Oversigter efter laalandsk Mønster, og han mente desuden, at Samfundene burde lægge Vægt paa den anden Side af deres Virksomhed: Foredrag ved københavnske Foredragsholdere. Det samme Foredrag vilde med lokale Ændringer tit kunne gaa baade i Nordjylland og paa Laaland. Kapt. *Rockstroh* citerede en Udtalelse af Overbibliotekar Sofus Larsen om, at Stoffet en Gang vilde slippe op for Aarbøgerne, og at de saa maatte gribe til Udgivelse af Oversættelser af Kildeskrifter. Han mente da, at man snarere burde lægge Vægt paa Optegnelse af Traditionen, der paa sine Steder gik saa langt tilbage som til 1760 (Thorning). Befolkningen selv, ikke Redaktionerne, burde være Hovedleverandøren af Stoffet til Aarbøgerne. Men de maatte have Bistand, thi skrive op gjorde de nødtigt. Man burde da opskrive Traditionerne med

lokal Kulør. *Fabricius* anbefalede at sætte sig ind i de Planer, som Historisk Samfund for Holbæk Amt havde fattet om at samle den enkelte Aargang af Aarbogen om et enkelt almeninteressant Emne, t. Eks. var det her Tanken næste Gang at levere en historisk-topografisk Rejsefører over Amtet forfattet af Mag. H. V. Clausen. Dette vandt dog ikke Underbibliotekar *Haugsteds* Tilslutning, der mente, at Lokaliseringen inden for de enkelte Amter var saa stor, og at Abonnenterne krævede noget for enhver Smag. Mundtlige Traditioner og Oversigtsfremstillinger bør i lige Grad finde deres Plads i Aarbøgerne. Men desuden bør Tidsskrifterne være Magasiner for Stof til hele Danmarks Historie.

Hvad Tanken om Instruktionskursus angaar, blev den modtaget med stærk Tilslutning af Forsamlingen. Rigsarkivar *Erslev* lovede som gammel Lærer sin Bistand ved Oprettelsen af saadanne, og Museumsinsp. *Chr. Axel Jensen* var glad ved Eliassens Forslag; han havde selv været inde paa beslægtede Tanker. Museerne vilde kunne hente megen nyttig Bistand hos Lokalforskerne ved Undersøgelse af Bygningsgrunde og Stedfæstelse af Fund, og her laa en smuk Opgave og ventede paa sin Løsning. For Museernes Vedkommende kunde et Uddannelseskursus holdes uden for København og knyttes som Indledning om Formiddagen til et Repræsentantmøde. Betydningen kunde blive stor; enhver vidste t. Eks., hvilken Rolle Potteskaarene spiller ved Fundene som tidsfæstende Kilde. *Eliassen* takkede herfor, men vilde ogsaa gerne gennemgaa Museerne i København under sagkyndig Vejledning, og *Fabricius* betonede endelig, at man ikke maatte overvurdere Betydningen af, hvad der kunde opnaas paa kortvarige Kursus, hvorfor det maatte blive nødvendigt at begrænse Kursus stærkt og navnlig at sky middelalderligt Stof, der i saa mange Henseender kræver specielle Forudsætninger.

Resultatet af Drøftelsen blev, at Fællesforeningens Bestyrelse paatog sig at søge at organisere et saadant Instruktionskursus som Indledning til næste Møde, under Forudsætning af, at den mødte den fornødne Bistand uden for sin egen Kreds, hvilket jo var at vente.

Som 5te Punkt paa Dagsordenen stod *Drøftelse af næste Mødested* (1918), og Prof. *Bidstrup* forelagde i denne Anledning en Indbydelse fra Rektor Koefoed og sig selv til at møde paa Bornholm. Pastor *Richter* mente, at Turen nu ved det femte Møde igen maatte være kommen til Jylland og foreslog Viborg. Men *Formanden* pegede her over for paa Nødvendigheden af at vælge København, hvis Forsøget med et Instruktionskursus

skulde kunne knyttes til Mødet. Tandlæge *Friis* foreslog da København som Nr. 1 og Bornholm som Reserve. Ved Afstemningen faldt der 14 Stemmer paa København, 9 paa Bornholm.

Til Slut genvalgtes hele den afgaaende Bestyrelse ved Akklamation, og man adskiltes for at holde Middagspavse. Middagen indtoges dels i private Hjem, dels paa Hotellerne, hvor Repræsentanterne var Modtagelseskomiteens Gæster. Om Eftermiddagen Kl. 6^{1/2} aabnedes

det offentlige Møde,

idet Dr. Marius Kristensen talte i Industrihotellet om *Fynske Runer gennem 1500 Aar.*

Runeskriften kom her til Norden omkring Aar 300, snarest lidt før, og blandt de aller ældste Runeindskrifter maa vi regne Dupskoen (funden 1901), Høvlen, Kammen (f. 1865) og Bæltespændet (f. 1851) fra Viemose i Allerup Sogn, som derfor, saa korte og vanskeligt forstaaelige de er, fortjener at nævnes først. Efter dem maa nævnes Sagerne fra Kragehul i Flemløse Sogn, især det Asketræs-Spydskrift (f. 1877), som har stor Lighed med Lindholm-Snogen fra Sydskaane (Magen til den synes ogsaa at være fundet i Kragehul, men er forsvundet) og ligesom denne bærer *Trylleruner*. Kragehul-Sagerne er omkring halvandet Hundreedaar yngre end dem fra Viemose. Dernæst kommer *Runebrakteaterne* fra Broholm, Killerup (2), Bolbro (2), Vedby, Allesø, Hesselagergaard og 4 uden nærmere Stedsangivelse. Hermed nærmer vi os den yngre Jærnalder, og ogsaa her er Fyn rigt forsynet med Runestene fra den allerældste Tid (Helnæs, Flemløse, Avnslev, N. Næraa, maaske Voldtofte og Hagenskov), lige saa mange som Skaane, Sjælland og Jylland tilsammen. Fra den nærmest følgende Tid har vi Danmarks længste Stenindskrift i Runer, Glavendrup i Skamby Sogn, som tillige med Helnæs-Flemløse giver os de eneste Oplysninger, vi har om *Goder* (Tempelpræster) i Danmark, og som synes at være i Slægt ikke blot med den sjællandske Tryggevælde-Sten men ogsaa med Rønninge-Stenen. Den sidste Runestenstid er derimod svagt repræsenteret (de forsvundne Stene fra Otterup og Allerup). Danmarks uforstaaeligste Runesten er den fra Sørup. Med Middelalderen kommer atter større Rigdom, Billedstenen fra Ørsted med Samson og Løven, Ligstenen fra Bregninge paa Taasing, Døbefonten i Egense og især de 11 Røgelsekar, som er udgaaet fra Mester Jakob Røds Fabrik i Svenborg. Ogsaa her, som i den ældre Jærnalder, møder vi Trylleruner paa Guldringen fra Lundsgaard og Blypladen fra St. Knuds Kirkegaard i Odense (med Læsning mod Sygdom), og de Runer, som findes paa et Par Stenaldersøkker, har sikkert ogsaa Tryllekraft, men hvornaar de er ristede, kan næppe afgøres. Middelalderlig er sikkert ogsaa Indskriften paa et Knivskrift fra Svenborg (f. 1915), men den er saa udslettet, at den vil blive vanskelig at tolke. Ogsaa vor Middelalders største Runedokument, Runchaandskriftet af Skaanske Lov, har en Tid haft sit Hjem paa Fyn (Langesø).

Den Stenøkse, som findes i Odense Museum, laa i lang Tid som Talisman i Brændekilde Væde. Den laa der formodentlig, da Skrædderen i Brændekilde Niels Hans Christiansen Rasch i 1789 skrev sit Navn *med Runer* i Henrik Smids Lægebog, og af ham har vel den nyere Tids første Runemester, Rasmus Rask, lært Runerne at kende. Saaledes rækker Fortid og Nytid hinanden Haanden i de fynske Runers Historie.

Aftenens andet offentlige Foredrag var Mag. Chr. Axel Jensens om *Fjens Billedsniderværker fra Baroktiden*.

Ved Fremvisningen af en Serie Lysbilleder gav Foredragsholderen en kort Oversigt over Stiludviklingen i dansk og særlig fyensk Kirkeinventar fra 15—1600'erne, paa pegede, hvorledes hver Menneskealder, ja næsten hvert Aarti har sit Særpræg, og hvorledes Stilformerne glider over fra Gotik til Renaissance og videre til Bruskbarok. Men desuden fremhævedes det, at de sidste Aartiers Studier af Datidens Kirkeinventar har vist os, hvorledes Egn for Egn har sit Lokalpræg, og dette betyder atter, at de gamle Snedker- og Billedsniderarbejder ikke er importerede fra Udlandet, men tilvirkede herhjemme, paa Landet og i Købstæderne. Der kan paa Fyen paavises adskillige Værkstedsgupper, men fra Tiden efter Claus Bergs store Virksomhed i Katolicismens sidste Aaringer kendes kun faa Navne, før Barokkens Billedsnidere tager fat. Den første blandt disse er den fra Eckernførde indvandrede Hans Dreier, hvis Levned er kendt gennem en interessant Ligprædiken, og som har tilbragt mange Aar af sit Liv paa fyenske Herregaarde og bl. a. udført det pragtfulde Inventar i Holckenhavns Slotskirke. Han har sikkert paavirket Efterfølgere som den produktive Anders Sørensen i Odense, der bl. a. har udført Prædikestolen i Nyborg Kirke, og som Niels Hansen Bang i Middelfart¹⁾.

Som Afslutning paa Dagen foretog Repræsentanterne en Udflugt til Holckenhavn, hvortil de var indbudte af Mødets Præsident. De blev modtagne med saa stor Elskværdighed og Gæstfrihed, at Mindet om den gamle Gaard til Trods for det uheldige Vejr, der ledsagede Besøget, sikkert vil blive staaende i de lyseste Farver i alle Kongressisternes Erindring.

Den følgende Dag, *Lørdag d. 17. Juni*, aabnedes det offentlige Møde med et grundlæggende Foredrag af cand. mag. V. Lorenzen: *De fyenske Herregaardes Oprindelse, skildret paa Grundlag af Monumenterne*. (Trykt foran S. 205 ff.)

Prof. *Olrik* takkede ham herfor og henviste til, at de lavere liggende Gaarde, Vandborgene, flere Steder paa Sjælland stammer fra en tidligere Tid.

Dernæst blev Ordet givet til Mag. art. Thomas B. Bang, der talte om

Nyborgs Betydning som Rigscentrum i Middelalderen.

Han pegede paa den Tid, da Byen var saa at sige Danmarks forfatningsmæssige Centrum. Dette Forhold er saa meget mærkeligere, som Byen aldrig har hørt til Rigets store, lige saa lidt som den har været retsligt Centrum i et af de danske »Lande«. Men Sagen er, at Nyborg laa centralt næsten midt i Danmark paa en stor almindelig benyttet Rute, hvorhen man desuden kunde naa søværts fra alle Steder i Riget, hvad enten man boede i Vendsyssel eller i Skaane. Dernæst var Udviklingen i d. 13. Aarhundrede naaet til det Punkt, at der ved Kysterne ikke mere var Fare for de vendiske Sørovere, og at Landskabsfølelsen i nogen Grad traadte tilbage for den fremvoksende Rigsfølelse.

¹⁾ Jvfr. Chr. Axel Jensen: Snedkere og Billedsnidere, samt om Hans Dreier: Fra Arkiv og Museum V, S. 358.

Under Valdemar Sejrs Ætlinge maatte Kongerne søge Støtte mod Kirken hos Stormændene, og disse krævede til Gengæld en regelmæssig Indflydelse paa Statens Styrelse. Følgen blev aarlige Forsamlinger, de saakaldte »Danehoffer«, der blev et nyt Bindeled for Nationen, mens man tidligere af Fællesskab saa at sige kun havde haft Kongevalgene og Krigene.

Fra 1248 og i et Par Hundrede Aar afholdtes Rigmøderne i Nyborg. I 1282 fastslog man ligefrem i Haandfæstningen, at Danehoffet skulde holdes et Sted, »hvortil man let kan komme med Skib«, og to Aar senere nævnedes man udtrykkeligt Nyborg som Mødestedet. Forsamlingen skulde holdes hvert Aar ved Midfastetid, og den bestod af en snæver Kreds: Højadelen og Bisperne. Mindst 25 Rigmøder har fundet Sted i Nyborg, mens man uden for denne Stad kun kender en Snes andre Sammenkomster.

Danehoffets Betydning var stor. Det hed i Datidens Sprog »Parlament« og var baade en Rigsdag og en Rigsret. Her vedtoges Haandfæstningerne, der maa sammenlignes med Nutidens Grundlove. Under urolige Tider, som Kongeløst i d. 14. Aarhundrede, ophørte Møderne, for atter at træde frem, saa snart der indtraadte rolige Tilstande. Navnlig i Forholdet til Sønderjylland fandt de stadig Anvendelse. Paa Rigmødet i Nyborg 1326 forlenede Barnekongen Valdemar d. 4de sin Onkel Grev Gert med hele Sønderjylland, og den kraftige Modsætning hertil er det sidste Danehof 1413, hvor Erik af Pommern ved Dom fik tilkendt sig Slesvig som et forbrudt Len. Fra dette Øjeblik ophørte imidlertid Nyborg at være Samlingsstedet for hele Danmark, og Aarsagen hertil var aabenbart Unionen med Sverige og Norge. Nyborg laa for afsides til at kunne tjene til Fællesmøder; Helsingborg og navnlig København blev dets naturlige Afløserer. Desuden ophørte netop paa Grund af Unionen de gamle Danehoffer, og den snævrere Kreds af Stormændene, Rigsraadet, traadte i Stedet derfor. Det var dette, som repræsenterede Danmark paa de Unionsmøder, der nu afholdtes paa samme Tid af Aaret, hvor Danehoffet havde fundet Sted.

Formanden bragte en Tak for den instruktive Oversigt, hvorpaa der holdtes Frokostpavse. Efter den obligate Fotografering samledes man ved Middagstid paa *Slotspladsen*, hvor flere hundrede Mennesker havde givet Møde. Det var sikkert Dagens dybeste Indtryk, da Skoleinspektør Ernst Petersen fra selve Slotstrappen demonstrerede

Nyborg Slot, dets Tilblivelse og Historie.

Skoleinspektøren gjorde først opmærksom paa, at selve den gamle Slotsplads, hvor man befandt sig, sikkert var det Sted, hvor Danehofferne var blevet holdt. Det gamle Nyborg Slot laa bagved, mishandlet og vanrøgtet, som det havde ligget i Aarhundreder. Først ved Oberst Holbhølls Udgravninger i 90'erne vakte Interessen for det, og efter Opfordring af Nyborg Museumsforening havde senere Museumsdirektor Mackeprang og Arkitekt Mogens Clemmensen undersøgt Slottet. Man var derigennem blevet klar over dettes Udseende til de forskellige Tider. Det ældste Nyborg har ligget mod Øst, hvor det saakaldte Krudttaarn ligger; det blev bygget omkr. 1170 af Knud Prislavson, Valdemar den Stores Sosterson, og bestod kun af et enkelt befæstet Taarn, bygget som Forsvar mod Venderne og kaldet Nyborg i Modsætning til Borgen ved Vindingeaa. I Slutningen af det 13. Aarh. byggede Erik Menved et nyt Slot mod Vest og forbandt det med den gamle Borg ved Ringmure, der gik rundt om hele Pladsen og havde Taarne baade i Nord og Syd. En Rest af dette Slot findes endnu (som det ses af Murværket), og til det knytter sig Minderne om Dronning Agnes, Dronning Margrete, Danehofferne, Kongerne Hans og Kristiern II. —

Kristian III udvidede Slottet betydeligt; tidligere var det vokset noget mod Syd, nu lod han mod Nord bygge den Del, hvor den gamle Riddersal findes; desuden blev Ringmurene nedrevne, et Par Sidefløje tilbyggedes, og i Hjørnet mellem Hovedfløjen og den nordre Sidefløj opførtes et Trappetaarn, kaldet Stranges Taarn; samtidig istandsattes og fornyedes Hertug Knuds Taarn, som det ses af den latinske Indskrift. I denne Skikkelse har Slottet været meget anseligt, man maa tænke sig det baade med Vægtergang og Svalegange, og et Minde fra denne Tid er det prægtige gamle Egetræsgulv i Riddersalen. Efter Kristian III's Tid boede Kongen ikke mere paa Slottet. Under Svenskekrigen holdt Fjenderne Nyborg besat, og det led da betydelig Skade. I 1722 lod Frederik IV de to Sidefløje nedrive for at bruge Materialet til Opførelsen af Odense Slot, og i 1820'erne blev det sidste Taarn, Stranges Taarn, nedbrudt. Men trods alle Odelæggelser rummer Slottet dog mange Minder for os, og man maa haabe, at det delvis kan blive restaureret, saa at vi i dette i sin Slags enestaaende Monument kan have et værdigt Minde om en interessant Periode i Danmarks Historie.

Stærkt Bifald hilste Foredragsholderen, da han sluttede, og under hans Ledelse besaa man derpaa Slottets Riddersal og det gamle Taarn paa Slotspladsen. Videre gik man gennem de gamle Gader med mange interessante Huse til *Kirken og Præstegaarden*, som Pastor Løgstrup fremviste og forklarede, og en Forfriskning indtoges i »Gundels Kælder«, der forevistes af Arkitekt Colding. Men snart maatte man haste herfra tilbage til Industrihotellet, hvor anden Del af det offentlige Møde aabnedes med Foredrag af Trafikassistent *Holst*:

Over Storebælt med Smakker og Færgøjagter.

Første Gang man hørte om, at Statsmagten ved Skuder af forskellige Størrelser tog sig af Færgefarten, var i 1553. Senere afløstes Skuderne af flade Færger, der kunde føre Vogne over. Under Kristian IV fik man nogenlunde regelmæssig Færgefart med Smakker: det betød en hel Reform. Men saa kom der en Dødtid: indtil 1793 var der næsten intet Fremskridt. I 1828 anskaffede saa Postvæsenet en lille Damper, »Mercurius«, og 1856 overtog Staten Overfarten med Dampskibe.

Endelig fulgte Dagens sidste Foredrag af Underarkivar, Mag. *Axel Linvald*:

Danmark under den forrige Verdenskrig (1801—1807).

(Aftrykt foran Side 225 ff.)

Begge disse Talere, der meddelte saa meget hidtil ukendt Stof, modtog en Tak af Sekretæren, Dr. Fabricius, og Dagen afsluttedes i *Christianslund* ved Storebælt, hvorhen man begav sig til Vogns og til Fods. Ved Festmiddagen var den lokale Komité Vært, og der herskede den bedst mulige Stemning. Efter en Række officielle Taler steg navnlig Humøret under de Taler for den fynske Kvinde og de gode Tilhørere, som Trafikassistent Bierring, Dr. phil. Bobé og Generalløjtnant Tuxen efter hinanden holdt. Det var Høg over Høg — i mere end een Betydning af

det gamle Ord. Efter Bordet vandrede man endnu en Stund sammen paa Kysten, men — koldt var det.

I denne Henseende blev Mødets tredje Dag, *Søndag d. 18de Juni*, sine Forgængere lig. De forsamlede Repræsentanter for de historiske Samfund tog sammen med deres Værter om Morgen en til Rygaard Station og spadserede herfra mellem det fynske Landskabs levende Hegn ad en stadig stigende Vej, der aabnede en videre og videre Udsigt tilbage over Storebælts Kyster og Øer, op til *Rygaard*. Den gamle Borg stod, takket være Imødekommenhed fra dens Forpagter, Fru Theisen, aaben for Selskabet, og dette modtog et Indtryk, der ikke stod tilbage for Forventningerne. I Borggaarden vejledede cand. Lorenzen m. H. t. Stedets Bygningshistorie; han paaviste, at det ikke var opført i een Støbning, thi mens Hovedbygningen med Kælder, to Stokværk og et Halvstokværk skyldes Johan Urne i Begyndelsen af det 16. Aarh., er Porttaarnet senere tilføjet, og i Slutningen af Aarhundredet knyttede Nils Bild til Ravnholt de tre andre Fløje til, men disse er holdte i samme Stil som Hovedbygningen. Forøvrigt fandtes der en ældre Gaard allerede i d. 14de Aarhundrede. — Man glædede sig særlig over den Meddelelse, at Bygningens Fremtid nu var sikret ved nye Fundamenter, og efter at have indtaget Frokost i den forfaldne Riddersal og foretaget en Vandring omkring Gaarden, besteg man den Række Vogne, der ved Velvilje fra Egnens Beboeres Side var stillet til Raadighed. Igennem den skønne, men sørgeligt vanrøgtede Glorup Park gik Turen ad Landevejen nordpaa. En velkommen Afbrydelse i Kulden var en Afstikker langs Kongshøj Aa til et af stud. K. Uldall nys opdaget *Voldsted fra Vikingetiden*, der laa ved Aabredde, tæt overgroet med Krat. Endelig besøgte man *Ørbæklunde*, som Godsejer Lange elskværdigt havde aabnet for de besøgende. Stud. Uldall og Mag. Chr. A. Jensen forklarede Bygningen, som stammer fra o. 1593, medens Gaarden oprindeligt har ligget i en Mose i Nærheden. Fælles Ejendommeligheder ved denne Gaard, Rygaard o. a. af Omegnens Borge kunde tyde paa, at man her stod over for en og samme Bygmester. Efter at have gennemgaaet Bygningen og Haven fortsatte Deltagerne til Fods til den nærliggende Station, hvorfra man atter tog ind til Nyborg.

Som Afslutning paa Kongressen stod Eftermiddagens
offentlige Friluftsmøde i Christianslund.

Ca. 1500 Mennesker havde her samlet sig om Talerstolen, da Forf. *Jeppe Aakjær* indledede om

Skaansel af nationale Værdier, bl. a. af den jyske Hede.

Da Talerens Tanker vil være de fleste Læsere bekendte, skal her kun anføres enkelte Hovedtræk. Aakjær pegede paa alt, hvad Jylland skyldte Øerne, særligt Fyn, og han fremdrog sin Barndoms Minder: Den fynske Humle i Øllet, de rødkindede Æbler og det skønneste Æble: H. C. Andersen. Men netop fordi Naturens Ejendommeligheder havde saa stor Indflydelse paa Digtningen, skulde de forskellige Egnes Særpræg bevares. Det ene Naturideal, Øboidealet, der vilde se Bøgeskove overalt, maatte ikke besejre det vestjydske Ideal, det, der vilde det vide Udsyn. Han mente, at Hedebeplantningen hindrede den største Reform, Fordelingen af Jorden, og fik Debatten til at dreje sig om Lyng og Sand i Stedet for om Muld. Han krævede Respekt for det, der skabte Folkets Ejendommeligheder, og vilde, at Heden skulde blive liggende i Reserve. — Et varmt Bifald fulgte paa det stemningsrige Foredrag.

Den anden Taler var fhv. Højskoleforstander *Kristensen-Randers* om

Selvfordybelse, Samfølelse og Samvirken i Danmarks nyere Historie.

For at et Folk skulde vokse, skulde disse Egenskaber findes. Taleren gennemgik i korte Træk Historien fra det sidste Hundrede Aar og udtalte, at der havde været baade Selvfordybelse, hvad man saa hos alle Hovedmændene for de forskellige Religionsretninger, hos Digterne, hos Skolemænd; Samfølelse, som viste sig bl. a. ved Bondefrigørelsen og hos Digterne; endelig havde der været meget godt Samarbejde i vort Folk. Taleren nævnte alle Klassers Samling om Landets Vel i 1848, og de mange Andelsforetagender, Selskaber og Bevægelser, der over alt var bleven startet. Disse tre, Selvfordybelse, Samfølelse og Samvirken, skulde være den Kilde, der holdt vort Folk friskt.

Prof. *Hans Otrik*, Formand for Dansk Hist. Fællesforening, afsluttede Mødet med en Tak til de to Talere og de fynske historiske Samfund samt Nyborg By. — I Virkeligheden maa Nyborgkongressen regnes til de mest vellykkede Aarsmøder, Hist. Fællesforening har holdt, og en varm Tak herfor maa bringes til de mange lokale Kræfter, der ved Raad og Daad, ved aandelig og materiel Støtte, har fremkaldt dette smukke Resultat. Skulde man udpege en enkelt Mand, som i særlig Grad har baaret Dagens Møje, vil alle være enige om, hvem man skal se hen til. Indfødte som fremmede vil samles om Skoleinspektør *Ernst Petersen*, hvis hele store Virksomhed kulminerede i den Tale fra Nyborg Slotstrappe, der kan betegnes som Mødets Højdepunkt.